

УДК 343.132

ХАРАКТЕРИСТИКА І ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ДІЙ

Слінько Д. С.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація: у статті розглядається характеристика та взаємозв'язок негласних слідчих (розшукових) та оперативно-розшукових дій. Визначаються засади кримінального провадження, які включають у себе зміст та форму проведення негласних слідчих (розшукових) та оперативно-розшукових дій. Надається аналіз процедури та процесуальних положень закріплення фактичних даних як доказів таким чином, щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Розглянуто нові теоретичні підходи щодо вирішення виникаючих практичних проблем, а також сформульовано рекомендації стосовно удосконалення механізму кримінально-правового регулювання та підвищення ефективності кримінально-правового впливу на злочинність.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії, кримінальне правопорушення, розшук, засади кримінального провадження, процесуальні гарантії, захист особи, правова процедура.

Аннотация: в статье рассматривается характеристика и взаимосвязь негласных следственных (розыскных) и оперативно-розыскных действий. Определяются принципы уголовного производства, которые включают в себя содержание и форму проведения негласных следственных (розыскных) и оперативно-розыскных действий. Дается анализ процедуры и процессуальных положений закрепления фактических данных в качестве доказательств таким образом, чтобы к каждому участнику уголовного судопроизводства была применена надлежащая правовая процедура. Рассмотрены новые теоретические подходы к решению возникающих практических проблем, а также сформулированы рекомендации по усовершенствованию механизма уголовно-правового регулирования и повышения эффективности уголовно-правового воздействия на преступность.

Ключевые слова: негласные следственные (розыскные) действия, уголовное преступление, розыск, принципы уголовного судопроизводства, процессуальные гарантии, защита лица, правовая процедура.

Annotation: the article deals with the characteristic and relationship the unspoken investigation (investigative) and operational search actions. It defines the principles of the criminal proceedings, which include the content and form of the unspoken investigation (investigative) and operational search actions. Is given the analysis the procedures and the process provisions of securing factual data as evidence in such way that the due process has been applied to each participant in criminal proceedings. Considered new theoretical approaches to the solution of arising practical problems, and makes recommendations to improve the mechanism of legal regulation, and increase the efficiency of criminal law on criminality.

Key words: the unspoken investigation (investigative) action, a criminal offense, the wanted list, the principles of criminal justice, the procedural guarantees, protection of persons, the legal procedure.

Для визначення характеристики негласних слідчих (розшукових) та оперативно-розшукових дій необхідно встановити їх лінійність, а саме комбінацію процесуальних та оперативно-розшукових функцій. Коефіцієнт при цьому може бути постійним який належить як слідчому, так оперативним підрозділам. Ідеологічна побудова кримінального провадження виражає два протилежні інтереси: публічний і приватний. Вони знаходяться у діалектичній єдності і боротьбі протилежностей.

Широке визначення публічного інтересу у кримінальному провадженні полягає у тому, щоб покарати винного: «*impunitum non relinquit fasces*». Інтереси держави та суспільства вимагають активної, наступальної діяльності публічної влади у боротьбі із кримінальними правопорушеннями.

Вузьке визначення публічного інтересу тягне заперечення цінності формальних обмежень і відстороняє на другий план права та свободи людини і громадянина. Навпаки, інтереси свободи вимагають кримінального переслідування підозрюваного, проведення швидкого досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження, ухвалення вироку, засудження винного, який вчинив кримінальне правопорушення.

Приватний інтерес створює гарантії громадянських прав і свобод на захист: «*innocentem non condemnari*».

Треба зазначити, що кожна сторона та учасник кримінального провадження повинні виразити тією чи іншою мірою, або публічно-правову, консервативну ідеологію, або приватноправову, ліберальну, індивідуалістичну. Усе залежить від умов забезпечення процедурної діяльності кримінального провадження.

Характеристику та взаємозв'язок негласних слідчих (розшукових) та оперативно-розшукових дій можна визначити таким чином:

- метою проведення є захист особи, суспільства та законних інтересів учасників від кримінальних правопорушень;
- засади кримінального провадження, які включають у себе зміст та форму проведення негласних слідчих (розшукових) та оперативно-розшукових дій таким чином, що під час їх проведення повинні бути застосовані процесуальні гарантії, які передбачають щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий у міру своєї вини, а жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений;

• процедурою та процесуальними положеннями є закріплення фактичних даних як доказів таким чином, щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Законодавча політика у галузі кримінального циклу полягає у пріоритетних напрямках, які рухаються сьогодні від одного краю до іншого. Ці маятникові рухи відкидають правову думку одних авторів і вводять у забуття інших. КПК України не визначив нового теоретичного обґрунтування окремих теоретичних положень, не проаналізував практику, а тільки запропонував нові форми процесу, які в окремих випадках мають суттєві протиріччя між теорією та практикою виконання.

Наука кримінального процесуального права постійно визначає нові теоретичні підходи щодо вирішення виникаючих практичних проблем. Кримінальний процес розробив досить багато теоретичних положень, які діють з 1864 року, коли був введений Устав кримінального уложення Росії.

Ретельний аналіз наукових підходів публічних та приватних інтересів був проведений багатьма авторами, однак слід зупинитися на основних елементах, а саме класифікації мети кримінального провадження, яка була надана Т.О. Левіною [1].

Вчена розробила класифікацію наукових підходів:

- досягнення істини як «матеріальної» і «об'єктивної»;
- вирішення правової суперечки між стороною обвинувачення та захисту;
- застосування справедливого кримінального покарання стосовно підозрюваного (обвинуваченого) за вчинене кримінальне правопорушення;
- розкриття злочину, встановлення винної особи шляхом ухвалення вироку і застосування законного покарання;
- дуалізм мети кримінального процесу та реалізація кримінальної відповідальності.

Аналіз такої позиції надає підстави для висновку, що їх спектр укладається між двома елементами. З одного боку, публічні положення кримінального провадження на стадії досудового розслідування, з іншого – приватні інтереси під час реєстрації заяви про вчинене кримінальне правопорушення у Єдиному реєстрі досудового розслідування та судовий розгляд кримінального провадження, який проводиться на засадах змагальності. Причому на стадії досудового розслідування змагальність у тому вигляді, як вона діє у правових системах англосаксонського та романо-германського за новим КПК немає. Вона діє на стадії судового розгляду кримінального провадження.

Стосовно цього визначення можна навести слова Г.Г. Тельберга, який стверджував, що слово «суд» має певний сенс: їм позначається сукупність процесуальних правил, які встановлені процедурою проведення судового розгляду. З одного боку, «суд істинний» - це суд, що протікає з дотриманням усієї сукупності правил змагальності кримінального провадження. З іншого, суд пов'язаний з державними установами і повинен визначити міру кримінального правопорушення та встановити засоби кримінального покарання. Ці положення були встановлені князем Ярославом, який за народними звичаями і під пильним контролем громадської думки творив суд і розправу» [2].

Дуже показовим є висловлювання міністра юстиції та поліції І.Г. Щегловитова, який вважав, що потрібна сила, яку необхідно застосовувати під час дії кримінального закону стосовно охорони особи, суспільства, а саме норму *in concreto*, що здійснюють правоохоронні органи держави. Цю норму виконує тільки суд, який охороняє інтереси суспільства та особи і тільки йому належить виконання одного з істотних завдань державної влади у правоохоронній діяльності [3].

Слід зазначити, що односторонній підхід до трактування мети кримінального процесу є не характерний. З одного боку, засади змагальності ураховують інтереси підозрюваного на стадії досудового провадження та обвинуваченого на стадії судового провадження. З іншого, слідчий після встановлення обставин кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила, повинен прийняти процедурні та процесуальні заходи щодо закріплення доказів, які він надає у обвинувальному акті до суду, а суддя у вироку повинен встановити істину та під час неупередженого, об'єктивного судового розгляду та бути впевненим, що обвинувачений вчинив злочин та покарати його згідно з встановленою вини, задовольнити вимоги потерпілої сторони. У разі не встановлення доказів судом під час судового розгляду кримінального провадження суддя, встановивши невинність обвинуваченого, зобов'язаний взяти його під захист правди і справедливості та ухвалити виправдувальний вирок.

Аналіз літературних наукових джерел свідчить, що більшість дослідників вважали за мету кримінального провадження встановлення істини. На ці положення вказували К.К. Арсенєв, Л.Е. Владимиров, А.Я. Вишинський, М.М. Гродзинський, О.П. Казаков, М.М. Корнуков, І.В. Рогатюк, В.Д. Случевський, І.Я. Фойницький та ін.

Інші дослідники вказували, що кримінальне судочинство має дві мети: дослідження обставин кримінального правопорушення та застосування стосовно підозрюваного, обвинуваченого міри кримінального покарання згідно кримінального законодавства таким чином, щоб міра покарання співпадала з мірою вини.

Л.Е. Владимиров з цього приводу писав, що мета застосування міри покарання перебудовує процес на його організаційну діяльність. Дослідження обставин кримінального правопорушення є організуюча засада, яка побудована такими чином, що діє не лише на судочинство, але і судоустрій. Оскільки достовірність фактичних даних, які визначені під час встановлення обставин кримінального правопорушення констатується шляхом фіксації доказів, то кримінальний процес можна встановити як спосіб експлуатації доказів з метою відновити перед суддею обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні в детальних рисах [4].

Розглядав положення мети з точки зору зв'язку матеріального і процесуального кримінального права А.Я. Вишинський та визначав, що з публічно-правової природи кримінального правопорушення і покарання витікають два основних елемента у сфері кримінального процесу, а саме публічна та матеріальна істина [5].

Отже, прагнення до встановлення обставин матеріальної істини, забезпечення цивільного позову у кримінальному провадженні повинно бути визначено тільки стосовно підозрюваного під час досудового

провадження і обвинуваченого під час судового розгляду. Суд не спостерігач доказів, які йому надані органом досудового розслідування, а сам активно розглядає, встановлює, перевіряє, оцінює та впливає на формування доказів.

Основоположний вклад у розгляд мети кримінального провадження у класичному її вигляді надав та обґрунтував М.С. Строгович. Він вважав, що безпосередньою метою кримінального провадження є встановлення об'єктивної істини, а завданнями є притягнення до кримінальної відповідальності винного, а також виправдання і реабілітація невинного [6].

Аналіз зазначеного висловлювання надає підстави для визначення, що вказує на поєднання тією чи іншою мірою правових цінностей публічних та приватних положень права.

П.С. Елькінд, О.Б. Мізуліна, М.А. Власова, С.І. Гирько та інші вчені заперечували проти спроб сформулювати у теорії кримінального права, а тим більше у законодавстві дві системи відповідних категорій. Вони вважають безглуздою суперечку про розмежування понять «мета» і «завдання».

П.С. Елькінд, піддавши детальному аналізу категорії «мети» і «завдання» кримінального процесу дійшла висновку, що існує тільки система цілей, які вона визначила як найближчі та перспективні. Мету процесу вона визначає у правовій нормі, що формулює його завдання.

Інші процесуалісти, такі, як В.Т. Томін, С.В. Полєніна, М.П. Поляков, С.П. Сереброва, Л.А. Кротова, Л.Л. Канєвський, В.М. Кобяков, В.М. Корнуков розмежовували мету і завдання.

Вони по-різному співвідносили ці поняття та давали їм різні дефініції. Але усі вони виходили з сенсу приписів ст. 2 КПК України.

До числа тих, хто наполягав на необхідності розрізняти завдання і цілі кримінального провадження належить В.Т. Томін. Його позиція дуже близька позиції, зайнятій свого часу М.М. Полянським, М.С. Строговичем, В.М. Савицьким, О.О. Сельниковим.

В.Т. Томін виходить з того, що «у всякій галузі людської діяльності мета первинна і немає ніяких підстав робити виключення для кримінально-процесуальної діяльності» [7].

Він визначав, що мета кримінального провадження здійснюється шляхом встановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення та притягнення її до кримінальної відповідальності. Завдання необхідно визначити стосовно кримінального судочинства та ухвалення вироку. Досягнення мети кримінального провадження забезпечує виконання завдань кримінального судочинства.

У подальших наукових розробках В. Т. Томін пропонував розглядати як мету швидке і повне розкриття кримінального правопорушення, викриття винних і забезпечення застосування закону з тим, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був підданий справедливому покаранню, а невинна особа не була притягнута до кримінальної відповідальності і засуджена.

Автори Курсу кримінального процесу Ю.М. Грошевой, О.В. Капліна, О.Г. Шило та інші, підбиваючи підсумки дискусії про цілі та завдання кримінального провадження дійшли, на наш погляд, до обґрунтованого висновку та надали теоретичні положення наявності розподілу між цілями і завданнями.

Знаковий характер для системи кримінального судочинства мали роботи О.Б. Мізуліної. Вона писала, що кримінальний процес, як технологія правосуддя, є системою, з одного боку, прокурора, як державного обвинувача, а з іншого обвинуваченого в межах презумпції невинності. Ця індивідуалістична ідеологія утворює контекст для розуміння сучасного кримінального процесуального права [8].

С.М. Пашин вступив у суперечку та вказував, що кримінальне судочинство не є інструментом боротьби з кримінальними правопорушеннями і притягнення винних до кримінальної відповідальності. Це правова межа, що дозволяє встановити на підставі доказів винність або невинність у вчиненні, встановленого кримінальним законом протиправного діяння особою. При цьому правова форма обов'язкова, а її порушення приводять до скасування вироку. Єдина функція суду – це здійснення правосуддя, тобто розгляд у межах належної правової процедури кримінального провадження. Доведення вини, або її спростування лежить на сторонах, які висловлюють свої докази перед судом [9].

КПК України визначив, що проведення негласних слідчих (розшукових) дій співпадає з оперативно-розшуковою діяльністю та здійснюється з метою боротьби з кримінальними правопорушеннями. Мета кримінального провадження повинна виконуватися не тільки слідчими розшуковими, негласними слідчими (розшуковими) діями, але за допомогою оперативно розшукової діяльності.

Одним з перших наукове обґрунтування оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) було надано В.Б. Рушайло. Його точку зору підтримали О.І. Алексєєв, О.М. Бандурка, О.І. Бастрікін, А. Вакасян, В.В. Вапнярчук, О.М. Єфремов, К.В. Сурков та ін. Вони визначали, що ОРД засновано на законах і підзаконних актах системи розвідувальних (пошукових) заходів, здійснюваних переважно негласними засобами і методами з метою запобігання і розкриття кримінального правопорушення та встановлення особи, яка його вчинила.

О.М. Бандурка, О.В. Горбачов надали характеристику ОРД, яку визначили як:

- безпосередньо практичну діяльність, спрямовану на застосування спеціальних сил і засобів для викриття кримінального правопорушення, або особи, яка його вчинила;
- організаційно-управлінську діяльність, що реалізовується практичною роботою оперативних співробітників, які встановлюють особу, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій та за допомогою застосування негласних засобів, використання конфіденційних співробітників у кримінальному провадженні;
- наукова та педагогічна діяльність, покликана навчити застосовувати теоретичні знання на практиці співробітників оперативних підрозділів під час розробки нових форм та методів викриття кримінального правопорушення, організованого злочинного кримінального угруповання.

Аналіз Закону України «Про ОРД», теорія ОРД визначає мету та завдання як один з видів правової, юридичної діяльності, яка має процедуру її застосування, державний характер та здійснюється виключно в інтересах держави спеціально уповноваженими органами, має чітко виражену правову основу, яка спрямована на строгу відповідність згідно з правовими нормами та відповідає вимогам законності.

Державний характер ОРД визначає її положення в системі державних заходів боротьби з організованим кримінальним корумпованим угрупованням. Цей процес є складним комплексом соціально-економічних, правових, спеціальних та інших заходів. Специфіка такої діяльності знаходить відображення в законодавчих актах Міністерства внутрішніх справ України, Служби Безпеки України. Ці нормативні акти визначають, що оперативно-розшукова діяльність – вид діяльності, здійснюваної гласно і негласно оперативними підрозділами державних органів, уповноваженими законом про ОРД, відомчими нормативними актами в межах їх повноважень за допомогою проведення оперативно-розшукових заходів з метою захисту життя, здоров'я, прав і свобод людини і громадянина, власності, забезпечення безпеки суспільства і держави від злочинних посягань.

Під формою розуміють зовнішнє вираження змісту діяльності. ОРД проводиться у двох взаємодоповнюючих формах, а саме гласної і негласної. Залежно від ситуації, конкретної мети оперативні підрозділи мають право гласно представляти інтереси відповідного державного органу. В той же час, оперативний співробітник або конфіденційний співробітник під час проведення ОРД, може здійснювати свою правову діяльність негласним шляхом. Це обумовлено тим, щоб розкрити неочевидні, замасковані кримінальні правопорушення за допомогою слідчих розшукових дій практично неможливо, а за допомогою негласних слідчих (розшукових), оперативно - розшукових дій можна розкрити кримінальне правопорушення та забезпечити невідворотність кримінальної відповідальності для осіб, що їх вчинили.

ОРД на перше місце серед об'єктів захисту ставить інтереси людини і громадянина. Загальні завдання оперативних підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність включають у себе:

- виявлення, попередження, припинення і розкриття кримінального правопорушення, а також виявлення і встановлення осіб, що їх готують, здійснюють або вчинили;
- здійснення розшуку осіб, що ховаються від органів досудового слідства і суду, або ухиляються від кримінального покарання;
- встановлення інформації про події або дії, що створюють загрозу державної, військової, економічної або екологічної безпеки.

Попередження і припинення кримінального правопорушення як одне із завдань ОРД має за мету не допустити здійснення суспільно небезпечного діяння, які необхідно визначити: затримання особи на стадії підготовки кримінального правопорушення; вилучення предметів, речових доказів; проведення інвентаризацій; зняття інформації з каналів зв'язку, використання конфіденційного співробітника та ін.

Залежно від конкретних правових цілей функції ОРД можна підрозділити на основні і додаткові. До основних функцій входить:

- попередження, виявлення кримінального правопорушення, надання інформації слідчому, прокурору про фактичні дані, які свідчать про підготовку кримінального правопорушення, отримання від слідчого судді ухвали на проведення негласних слідчих (розшукових) дій та їх проведення;

- сприяння кримінальному судочинству.

Додаткові функції передбачають:

- забезпечення прав, інтересів та безпеки учасників кримінального судочинства;
- сприяння міжнародним правоохоронним організаціям і органам іноземних держав відповідно до національного оперативно-розшукового законодавства і міжнародних договорів.

Засади проведення ОРД включають у себе правові начала, які розроблені оперативно-розшуковою практикою, виражені в законодавчих нормах, що регулюють правові відношення в області ОРД. Правове значення засад ОРД полягає в тому, що саме в них знаходить своє вираження сутність цього виду державної діяльності.

Аналіз закону про ОРД надає підстави для визначення засад ОРД: конституційні засади законності, поваги і дотримання прав і свобод людини і громадянина; спеціальні засади конспірації, поєднання гласних і негласних методів і засобів.

Законність ОРД гарантується проведенням відомчого контролю, прокурорського нагляду, а також у разі отримання ухвали на проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчим суддею.

Дотримання прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності гарантується КПК України: особа, яка вважає, що дії ОРД призвели до порушення її прав і свобод, має право оскаржити їх прокурору або у суді; особа, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не доведена у зв'язку з відсутністю події, або складу злочину має право на скасування матеріалів проведення негласних слідчих (розшукових) дій за ухвалою слідчого судді.

Як висновок, можна зазначити, що характеристику та взаємозв'язок негласних слідчих (розшукових) та оперативно-розшукових дій можна визначити таким чином: мета проведення, яка визначає, що завданням кримінального провадження є захист особи, суспільства та законних інтересів учасників від кримінальних правопорушень; засади кримінального провадження, які включають у себе зміст та форму проведення негласних слідчих (розшукових) та оперативно-розшукових дій таким чином, що під час їх проведення повинні бути застосовані процесуальні гарантії, які передбачають щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий в міру своєї вини, а жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений; процедуру та процесуальні положення закріплення фактичних даних як доказів таким чином, щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левинова Т.А. Налоговые преступления: этап окончания расследования // Т.А. Левинова. – Ярославль, 2001. – 55 с.
2. Тальберг Г.Г. The Conception of War in the Modern International Law // Г.Г. Тальберг. – Peking. – 1927. – P. 132.
3. Щегловитов И.Г. О сопротивлении и неповиновении властям, как особом преступлении // И.Г. Щегловитов. – Юридический вестник, 1886. – № 2-3. – С. 12.
4. Владимиров Л.Е. Учение об уголовных доказательствах / Л.Е. Владимиров. – Тула : автограф, 2000. – 235 с.
5. Вышинский А.Я. Теория судебных доказательств в советском праве / А.Я. Вышинский. – М. : Госюриздат, 1946. – 327 с.
6. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса [Текст] / М.С. Строгович. – М. : Юриздат НКЮ СССР, 1958. – 440 с.
7. Томин В.Т. Комментарий к КПК РФ [Текст] / В.Т. Томин, М.П. Поляков, А.С. Александров. – М. : Спарк, 2002. – 356 с.
8. Мизулина Е.Б. Презумция невиновности // Е.Б. Мизулина / Юридическая Россия. – № 24. – 2006. – С. 13.
9. Пашин С.М. Краткий очерк судебных реформ и революций в России / С.М. Пашин / Отечественные записки. – 2003. – № 2(11). – С. 5-12.

УДК 343.985

**ПСИХОЛОГІЧНІ І ТАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОДНОЧАСНОГО ДОПИТУ
КІЛЬКОХ ВЖЕ ДОПИТАНИХ ОСІБ**

Поліванова І. О.,

аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Анотація: визначено психологічні і тактичні передумови одночасного допиту кількох вже допитаних осіб, які ґрунтуються на соціально-психологічному ефекті присутності інших осіб (явищ соціальної фасилітації та інгібіції). Сформульовано рекомендації щодо прийняття рішення стосовно проведення такого різновиду допиту.

Ключові слова: допит, очна ставка, соціальна фасилітація, соціальна інгібіція, протидія розслідуванню.

Аннотация: определены психологические и тактические предпосылки одновременного допроса нескольких уже допрошенных лиц, основанные на социально-психологическом эффекте присутствия других лиц (явлений социальной фасилитации и ингибиции). Сформулированы рекомендации относительно принятия решения о проведении данного вида допроса.

Ключевые слова: допрос, очная ставка, социальная фасилитация, социальная ингибиция, противодействие расследованию.

Annotation: the psychological and tactical prerequisites for simultaneous interrogation of several already questioned persons based on the socio-psychological effect of the presence of other persons (phenomena of social facilitation and inhibition) have been determined. Recommendations are formulated regarding the decision to conduct this type of interrogation.

Key words: interrogation, confrontation, social facilitation, social inhibition, counteraction to investigation.

З оновленням кримінального процесуального законодавства України виникла гостра потреба у переосмисленні сутності і тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Це обумовлює перегляд положень щодо тактики їх підготовки і проведення, які були раніше викладені в криміналістичній літературі.

До числа таких процесуальних дій потрібно віднести допит, зокрема, такий його різновид, як одночасний допит двох чи більше раніше вже допитаних осіб. За колишнім законодавством такий допит іменувався очною ставкою і мав статус самостійної слідчої дії (статті 172, 173 КПК України 1960 р.). Але за чинним КПК України (2012 р.) проведення такої слідчої дії має дещо інше тлумачення. Так, у ст. 224 КПК України «Допит» зазначається: «Слідчий, прокурор має право провести одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях. На початку такого допиту встановлюється, чи знають викликані особи одна одну і в яких стосунках вони перебувають між собою. Свідки попереджаються про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за давання завідомо неправдивих показань, а потерпілі – за давання завідомо неправдивих показань (ч. 9)». Таким чином законодавець:

1) уникнув використання терміну «очна ставка», чим зняв акцентуацію на допиті віч-на-віч осіб-носіїв інформації (свідків, потерпілих, підозрюваних);

2) вказав на можливість одночасного допиту не тільки двох (як було за колишнім законодавством), але і більше раніше допитаних осіб;

3) визначив мету одночасного допиту кількох вже допитаних осіб – з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях (за колишнім законодавством вказувалося на підставу проведення – наявність «суперечностей»).

Видається, що ці зміни можуть суттєво вплинути на розуміння сутності вказаного різновиду допиту, прийняття рішення щодо його проведення і відповідну тактику реалізації цього рішення. Визначення психологічних і тактичних передумов одночасного допиту кількох вже допитаних осіб, які ґрунтуються на сучасних дослідженнях у галузі соціальної психології, і складає мету цієї статті.

Перш за все, потрібно відзначити, що розбіжності в показаннях кількох осіб про одні і ті ж обставини є поширеним явищем і можуть мати різну природу. Так, певні розбіжності в показаннях свідків можуть бути пов'язані з різним станом їх органів чуття, акцентуацією уваги, знаходженням у різних умовах сприйняття і, навіть,